

Původci infekcí gastrointestinálního traktu

Pavel Dřevínek
Ústav lékařské mikrobiologie

2. lékařská fakulta UK a FN Motol

Alimentární infekce

- kontaminovaná potrava, tekutina,
tj. GIT coby brána vstupu

Obvyklá symptomatika

- průjem
  - vodnatý (gastroenteritis)
  - s příměsí hlenu, krve (enterocolitis)
- bolesti břicha, tenesmy
- nauzea, zvracení
- celkové, mimostřevní příznaky
  - horečka, malátnost, myalgie, dehydratace

Co může být příčinou

Bakterie

Viry

Paraziti

Bakteriální toxiny

Neinfekční povahy:

- dietetická chyba
- léky, otravy
- NPB

- nespecifické záněty
- nádory

Odběr materiálu

Výtěr z rektu

- kultivace

Stolice

- kultivace
- antigen (př. *C. difficile*, *H. pylori*)
- mikroskopie (parazitologie), EM (viry)
- izolace viru
- PCR

Sérum

- protilátky

Odběr materiálu

Perianální otisk • mikroskopie (vajíčka roupa)

Žaludeční biopsie • *H. pylori* (ureasový test, kultivace)

Peritoneální tekutina, hnis

Hemokultury

VIROLOGICKÁ VYŠETŘENÍ

Požadované zaškrtněte (kurzívou uveden typ vhodného materiálu pro jednotlivá vyšetření):

SÉROLOGICKÁ DETEKCE	PCR PŘÍMÁ DETEKCE DNA VIRŮ	PCR PŘÍMÁ DETEKCE RNA VIRŮ	
<i>Detekce ve vzorku séra, případně likvoru[†]</i>			
☐ EBV [†]	☐ HSV 1 a HSV 2	☐ HCV (kvalitativní dekekce)	
☐ Paul-Bunellova reakce	☐ VZV	☐ HCV (kvantitativní detekce)	
☐ CMV	☐ CMV	<i>Detekce ve výtěrech a vzorcích DC</i>	
☐ HHV-6 [†]	☐ HHV-6 A a HHV-6 B	☐ Influenza A/B*	
☐ HSV [†]	☐ HHV-7	☐ RS virus/lid. Metapneumovirus*	
☐ VZV [†]	☐ EBV	<i>Detekce ve vzorcích likvoru, příp. stolice</i>	
	☐ HHV-8*	☐ Enterovirus*	
☐ Zarděnky			
☐ Parvovirus B19	☐ Adenoviry skupin A-C		
☐ Klíšťová encefalitida [†]	☐ Parvovirus B19		
☐ Influenza A a B (KFR)	☐ BKV		
☐ RS virus (KFR)	☐ JCV*		
☐ Adenovirus (KFR)	☐ WUV*		
	☐ KIV*		
		☐ STATIM	
PŘÍMÁ DETEKCE ANTIGENU	☐ ganciklovir rezist. CMV kmeny (L595S, A594V)*	<i>STATIM vyšetření a detekce označené * budou provedeny POUZE po výše zapsané konzultaci na lince 5380</i>	
<i>Detekce ve vzorku z dýchacích cest:</i>			
☐ Influenza A/B		Konzultováno s kým a kdy:	
☐ Adenovirus/RS virus			
<i>Detekce ve vzorku stolice:</i>			
☐ Rotavirus/Adenovirus			
☐ Norovirus			

MIKROBIOLOGICKÁ VYŠETŘENÍ

(VIROLOGICKÁ VYŠETŘENÍ NA SAMOSTATNÉ ŽÁDANCE)

SEROLOGICKÉ VYŠETŘENÍ	PŘÍMÁ DETEKCE ANTIGENU	MYKOLOGICKÉ VYŠETŘENÍ
Syfilis screening - RPR, TPPA	Candida spp.	mikroskopie
Salmonella sp. - Widalova r.	Aspergillus sp. - krev	kultivace
Bordetella pertussis	Aspergillus sp. - BAL	Antimykotická terapie:
Bordetella parapertussis		
Lymfská borrelióza - krev	PARAZITOLOGICKÁ VYŠETŘENÍ	požadavek na importované exotické mykózy
Lymfská borrelióza - likvor	stolice na střevní parazity	Uvedte lokalizaci/ způsob odběru
Lymfská borrelióza - kloubní punktát	průkaz roupu (lepex)	nátěr na sklíčko z:
L. borrelióza - potvrzení WB**	stolice - Cryptosporidium sp.	likvor
Brucella abortus	Giardia intes. - duod. šťáva	seškrab z rohovky
Francisella tularensis	Giardia intes. - stolice	dutina ústní
Yersinia enterocolitica	parazit- červ, článek,...	BAL
Listeria monocytogenes	Ektoparazit - rotoč, veš,...	aspirát z bronchů (fibroaspirát)
Mycoplasma pneumoniae		sputum
Chlamydia pneumoniae	PCR PŘÍMÁ DETEKCE PATOGENŮ	endotracheální aspirát
Chl. pneum. - potvrzení WB**	Chlamydia trachomatis (moč, stěr - lokalizace):	moč
Chlamydia trachomatis	Burkholderia cepacia *	stolice
Chl. trachom. - potvrzení WB**	Pneumocystis jiroveci (mikroskopie je součástí vyšetření)	kůže a adnexa
Chlamydia psittaci		obsah z:
Chl. psittaci - potvrzení WB**		tkáň z:
Helicobacter pylori	Konzultováno s kým a kdy:	výtěr, stěr z:
H. pylori - potvrzení WB** CagA		jiné:
Toxoplasma gondii		
Toxocara sp.		

** Požadovaná potvrzení metodou Western Blot bude provedena u pozitivních vzorků a to pouze v případech uvedené validní klinické dg.

* Pouze po telefonické konzultaci (mimo CF) I. 5350

Pozn. pod čarou: střevo není sterilní

anaerobní bakterie

Bacteroides fragilis

Bifidobacterium bifidum

Lactobacillus

Clostridium perfringens

....

enterobakterie

Escherichia coli

Enterobacter

Klebsiella

Proteus

....

Staphylococcus aureus

Enterococcus faecalis

Pseudomonas aeruginosa

....

Mikrobiomové studie: > 1,000 druhů

Nosokomiální střevní infekce

Peritonitidy (sekundární)

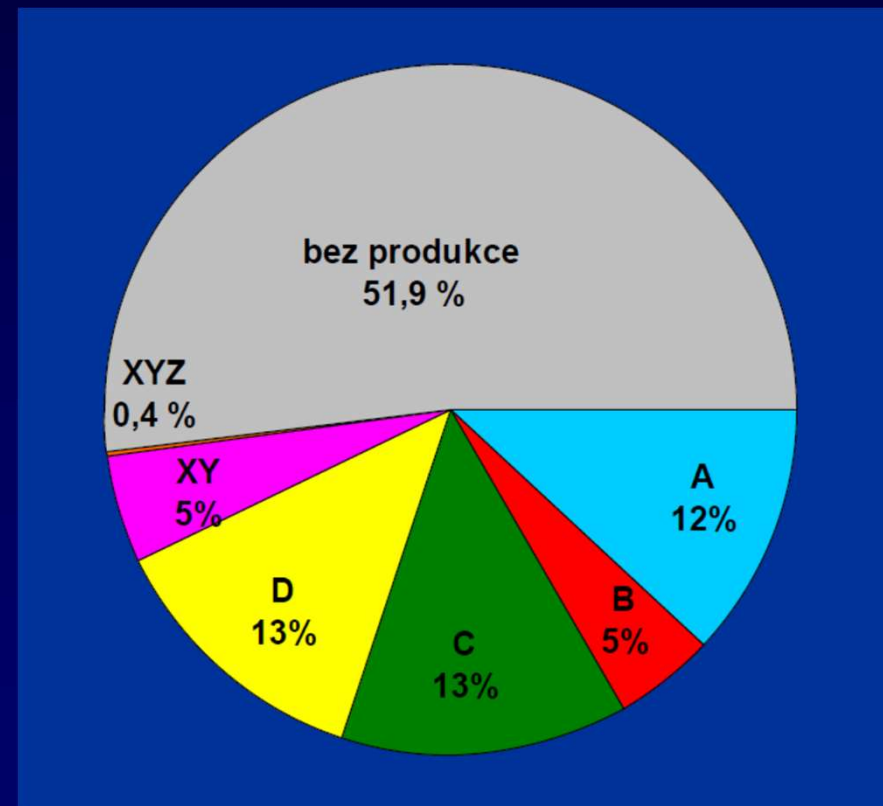
- ruptura střeva
- chirurgický výkon

- Enterobakterie: *E. coli*, *Klebsiella*, *Proteus* ...
- Anaeroby! – pamatovat při volbě ATB
(+ metronidazol, klindamycin;
piperacilin tazobaktam; karbapenemy)

Alimentární intoxikace - enterotoxikózy

Staphylococcus aureus

- s produkcí enterotoxinu A-E (aj.) v potravine (termorezistentní, chemorezistentní toxin)
- rychlý nástup účinku (1 - 6 hod po požití), bez horečky
- kultivace může být negativní

Dr. Petráš, NRL pro stafylokoky
6,000 kmenů z let 1998-2011

Alimentární intoxikace - enterotoxikózy

Bacillus cereus

- Dva typy enterotoxinu
  - ST enterotoxin emetický
    - produkce na potravině (rýže, těstoviny)
    - rychlý nástup účinku
  - LT enterotoxin průjmový
    - pomnožení ve střevě
    - kontaminace potravin (maso, omáčky)
    - účinek za 8 - 16 hod

Alimentární intoxikace - otrava z potravin

Clostridium botulinum

- botulotoxin A, B, E

= neurotoxin inhibující uvolňování acetylcholinu (motorické
hlavové nervy, parasymptikus)

→ typické příznaky : dvojité vidění, mydriáza, ptóza,
dysfagie, hypomimie, obstipace

- potraviny kontaminované sporami

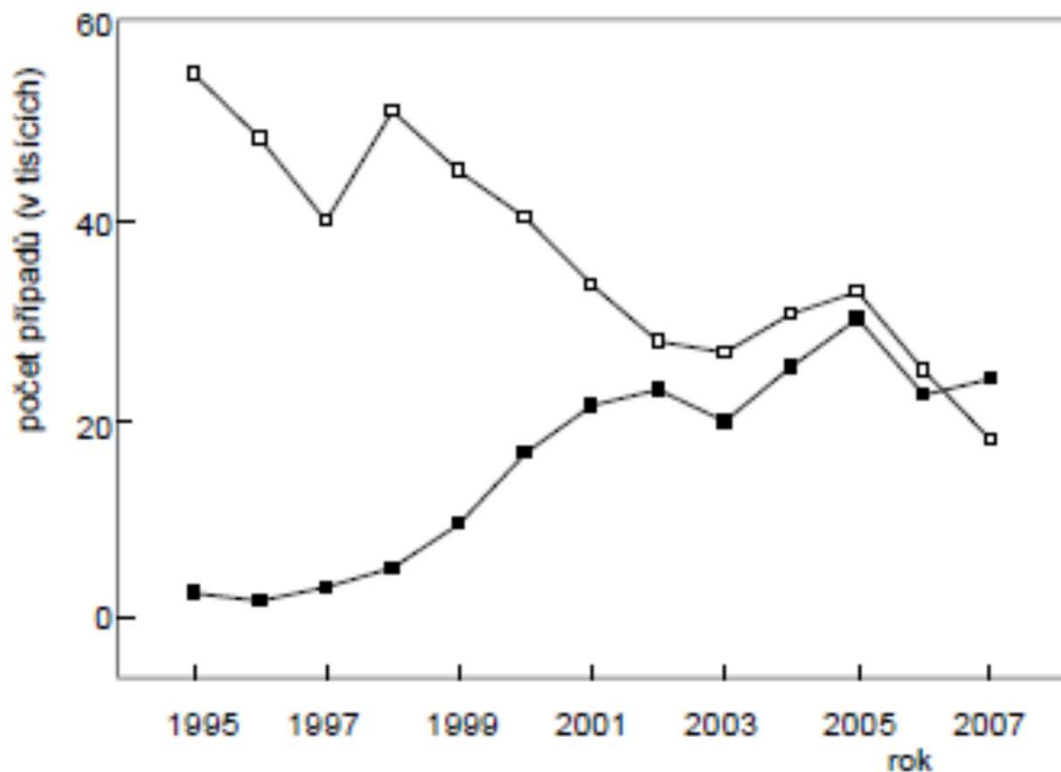
- toxin produkován v potravíně

- účinek za 6 až 72 hod

- vzácně produkce ve střevě (kojenecký botulismus)

v ČR od 2005 do 2015 celkem 13 případů

Střevní infekce bakteriálního původu

Obr. 1. Počet případů onemocnění způsobené bakteriemi rodu *Campylobacter* a *Salmonella* v České republice v letech 1995 až 2007; ■ kampylobacteriémie, □ salmonelózy, zdroj: <http://www.szu.cz/data/infekce-v-cr>

2020:

salmonela	10000
kampylobakter	18000

Střevní infekce bakteriálního původu

Salmonella enterica *ssp. enterica*

- netyfové salmonely (*S. Enteritidis*)
- tyfové salmonely (*S. Typhi*, *Paratyphi*)

Identifikace, o kterou se konkrétně jedná:

- kultivace a určení sérotypu pomocí aglutinace

Střevní infekce bakteriálního původu

Salmonella enterica
ssp. enterica

Kauffman – White
klasifikace

Group O:9 (D₁)

Type	Somatic (O) antigen	Flagellar (H) antigen		
		Phase 1	Phase 2	Other
Sendai ¹	<u>1</u> ,9,12	a	1,5	
Miami ¹	<u>1</u> ,9,12	a	1,5	
II	9,12	a	1,5	
Os	9,12	a	1,6	
Saarbruecken	<u>1</u> ,9,12	a	1,7	
Lomalinda	<u>1</u> ,9,12	a	e,n,x	
II	<u>1</u> ,9,12	a	e,n,x	
Durban	<u>1</u> ,9,12	a	e,n,z ₁₅	
II	9,12	a	z ₃₉	
Bangui	9,12	d	e,n,z ₁₅	
Zega	9,12	d	z ₆	
Jaffna	<u>1</u> ,9,12	d	z ₃₅	
II	9,12	d	z ₃₉	
Typhi ²	9,12[Vi]	d	–	[z ₆₆]
Bournemouth	9,12	e,h	1,2	
Eastbourne	<u>1</u> ,9,12	e,h	1,5	
Berta	1,9,12	[f] o [r]	–	
Enteritidis ³	<u>1</u> ,9,12	g,m	–	

Střevní infekce bakteriálního původu

Salmonella enterica *ssp. enterica*

- netyfové salmonely (**S. Enteritidis**)
  - ID více než 12 hod (typicky 1 až 2 dny)
  - vodnatý průjem, horečka, zvracení - cholera nostras
  - zoonóza, na potravině
    - (vajíčka uvnitř i na skořápce, majonéza, zmrzlina ... i voda)
  - vzácně mimostřevní infekce (mykotické aneurysma, kloubní infekce, cholecystitis, osteomyelitis)

Dg.

- výtěr z rekta/stolice a kultivace
- určení sérotypu pomocí zpětné aglutinace

Salmonella enterica ssp. enterica

- břišní tyfus (**S. Typhi**)

O 9,12, V_i, d

- systémové onemocnění, bakteriémie

- bolest hlavy, horečka (febris continua)

- enteroragie, žlučové cesty

- kontaminovaná voda,
potraviny lidskými výkaly

- bacilonosičství

- vakcína i.m. (Ag Vi)

- Dg. hemokultura (moč)

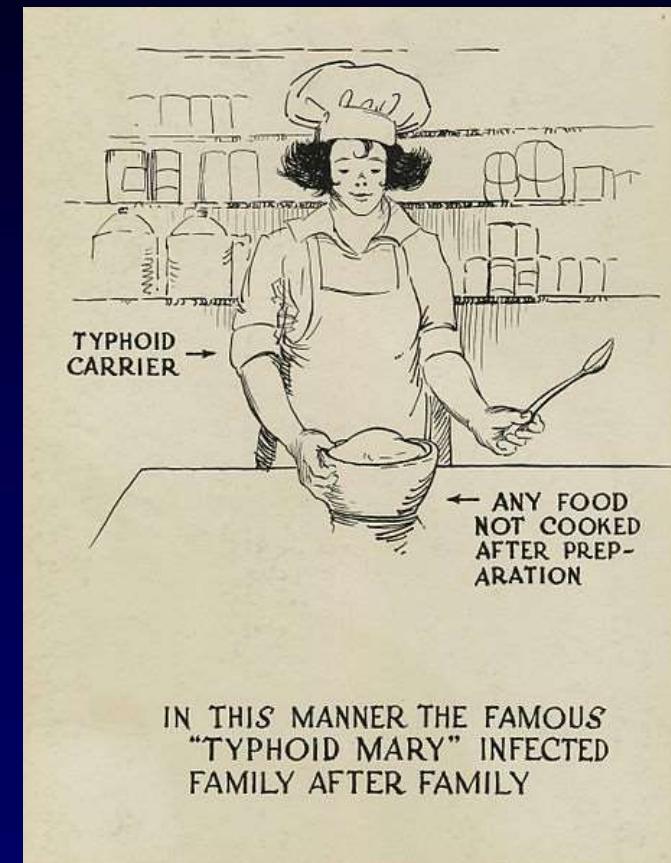
- nepřímá dg.: Widalova reakce

- Terapie: fluorochinolony

- kotrimoxazol

- ampicilin

- chloramfenikol

Samlonely v hemokulturách - Ghana 2007-2020

Epidemiology of *Salmonella enterica* in Rural Ghana

Salmonella Serovar distribution from blood cultures

Salmonella serovars from blood cultures

Serovars	Frequency (%)
Typhi	110 (33.7)
Typhimurium	155 (47.5)
Enteritidis	28 (8.6)
Dublin	28 (8.6)
Poona	1 (0.3)
Westphalia	1 (0.3)
Muenster	1 (0.3)
Virchow	1 (0.3)
Stanleyville	1 (0.3)

Denise Dekker

Střevní infekce bakteriálního původu

Campylobacter jejuni, C. coli

- zoonóza, v potravě a ve vodě (ze zažívacího traktu zvířat; kuřata)
- průjem (s možnou příměsí krve), horečka
- vzácně mimostřevní infekce, reaktivní artritida,
parainfekční neurologické komplikace

Dg.

- výtěr z rektu + transportní médium
  - stolice
- speciální kultivační podmínky

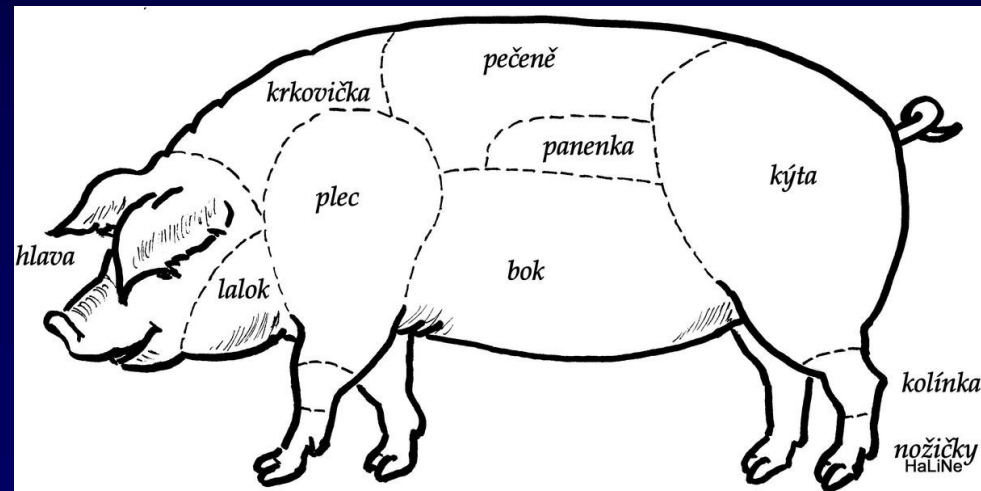
Te:

- je-li to nutné, pak makrolidy

Střevní infekce bakteriálního původu

Yersinia enterocolitica

- terminální ileum, enterocolitis
- mesenterální lymphadenitis (syndrom pravé jámy kyčelní)
- zoonóza, na potravine (vepřové)

Te:
- kotrimoxazol

Střevní infekce bakteriálního původu

Shigella sonnei, S. flexneri, S. dysenteriae, S. boydii

- bacilární úplavice = dyzentérie
- vehikulum „špinavé ruce“
- nemá zvířecí rezervoár
- některé *S. dysenteriae* produkují shiga toxin (stx)

Te:

- kotrimoxazol

Střevní infekce bakteriálního původu

Escherichia coli

- EPEC: novorozenecké průjmy (do 1 roku)
- ETEC: cestovatelské průjmy (toxin blízký cholerovému toxinu)
(Delhi belly, Hong Kong dog, Casablanca crud, Montezuma's revenge)
- EIEC: obdoba shigelózy
- STEC (VTEC, EHEC)
  - EHEC O157:H7; O26, O104:H4 ...
    - kolitida a hemolyticko-uremický syndrom **HUS** (děti do 5 let)
(hemolytická anémie, trombocytopenie, renální selhání)
    - toxin stx1 nebo stx2 (entero-, nefro-, cyto- , neuro- toxicita)
    - hamburgery, nepasterizované mléko, zemědělské farmy

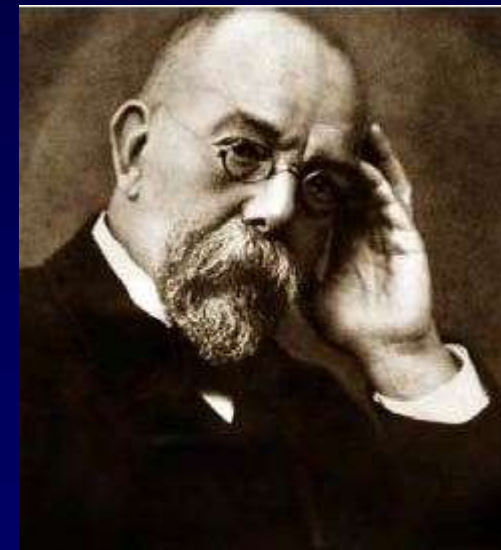
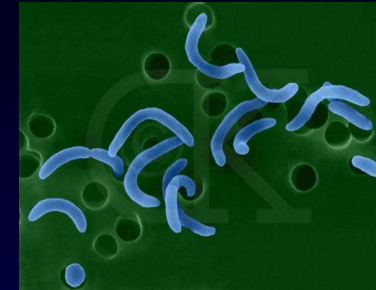
atypický HUS: pneumokokový způsobený neuraminidázou

Střevní infekce bakteriálního původu

Vibrio cholerae

- O1 biotyp klasický, biotyp El Tor
- non-O1 (O139 Bengal)

- cholerový toxin (choleragen), neinvazivní
- profúzní průjem, bez krve (rýžová voda)
- kontaminace vody a potravy lidskými výkaly
- nemá zvířecí rezervoár

- Robert Koch a outbreak v Egyptě, Indii, Hamburku

Robert Koch
1843 - 1910

Střevní infekce bakteriálního původu

- další s produkcí toxinu

Vibrio parahaemolyticus

- ST enterotoxin

Clostridium perfringens, typ A

- LT enterotoxin

- potraviny (maso) kontaminované sporami

- účinek za 8 - 16 hod

Bacillus cereus

- Dva typy enterotoxinu

- ST enterotoxin emetický

- produkce na potravině (rýže, těstoviny)

- rychlý nástup účinku

- LT enterotoxin průjmový

- pomnožení ve střevě

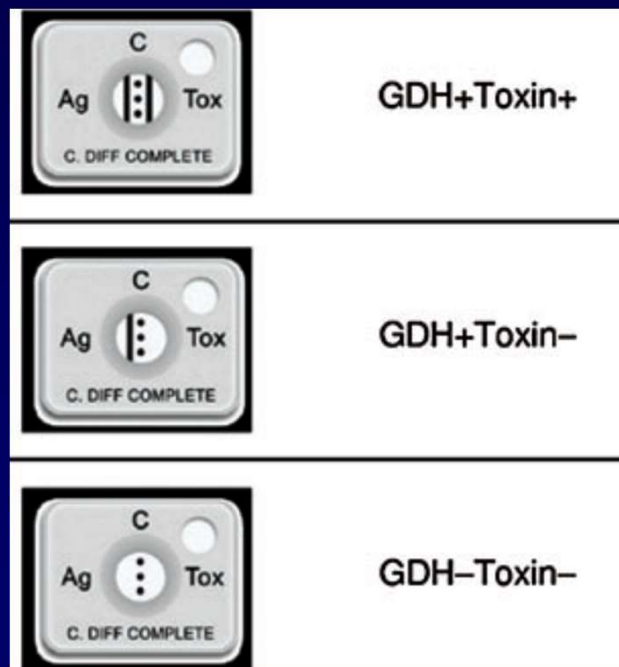
- kontaminace potravin (maso, omáčky)

- účinek za 8 - 16 hod

Nosokomiální střevní infekce

Clostridium difficile

- CDI: od kolitidy bez tvorby pablán až po pseudomembranózní enterokolitidu
- souvislost s ATB léčbou (aminoPNC, cefalosporiny, klindamycin, chinolony)
- patogenní jsou jen toxigenní kmeny: tvorba toxinu A a/nebo B
- rychlá dg. *C. difficile*: enzym GDH + toxiny; PCR
- kultivace

Nosokomiální střevní infekce

Clostridium difficile

- Clostridoides difficile
- zdroj: prostředí, symptomatické pacienti, nosiči, hospodářská zvířata
- děti kolonizovány až ze 70 % (do tří let se proto netestuje)
- dospělí kolonizace 15 %

Nosokomiální střevní infekce

Clostridium difficile

- léčba: metronidazol p.o., i.v.
nebo vankomycin p.o.

nebo fidaxomicin p.o.

fekální transplantace (bakterioterapie)

Bakteriální faktory patogenity

adheze: EPEC

adheze a invaze do buněk epitelu (až krev ve stolici):

*Salmonella, Campylobacter, Shigella,
Yersinia, EIEC*

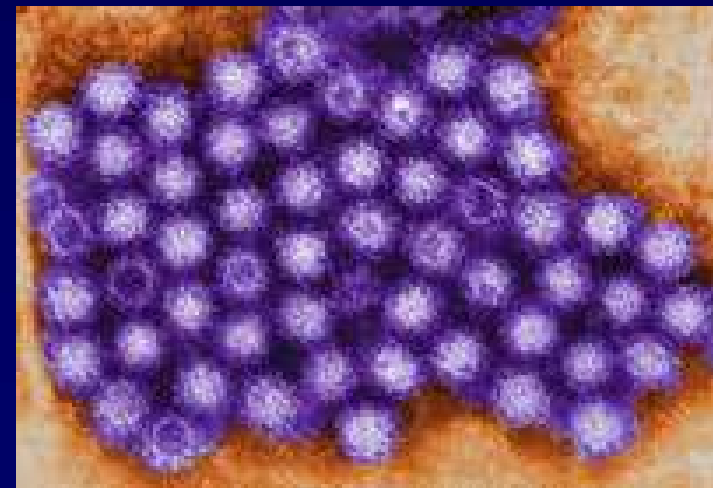
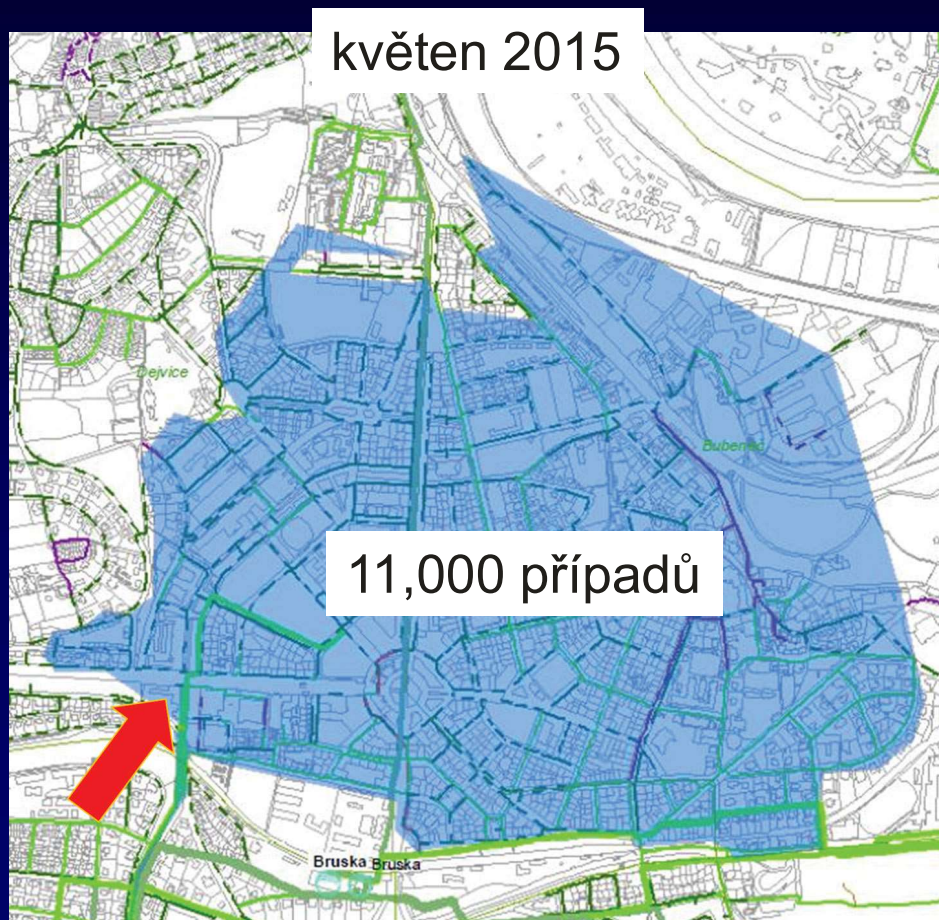
toxiny: *Vibrio, ETEC, EHEC, Shigella, Campylobacter,
Clostridium, S. aureus, B. cereus*

adheze a invaze a toxiny: EHEC, *Shigella*

Virové gastroenteritidy

Kaliciviry: Norovirus (prototyp Norwalk)

- epidemie gastroenteritid v každém věku

Virové gastroenteritidy

Rotaviry

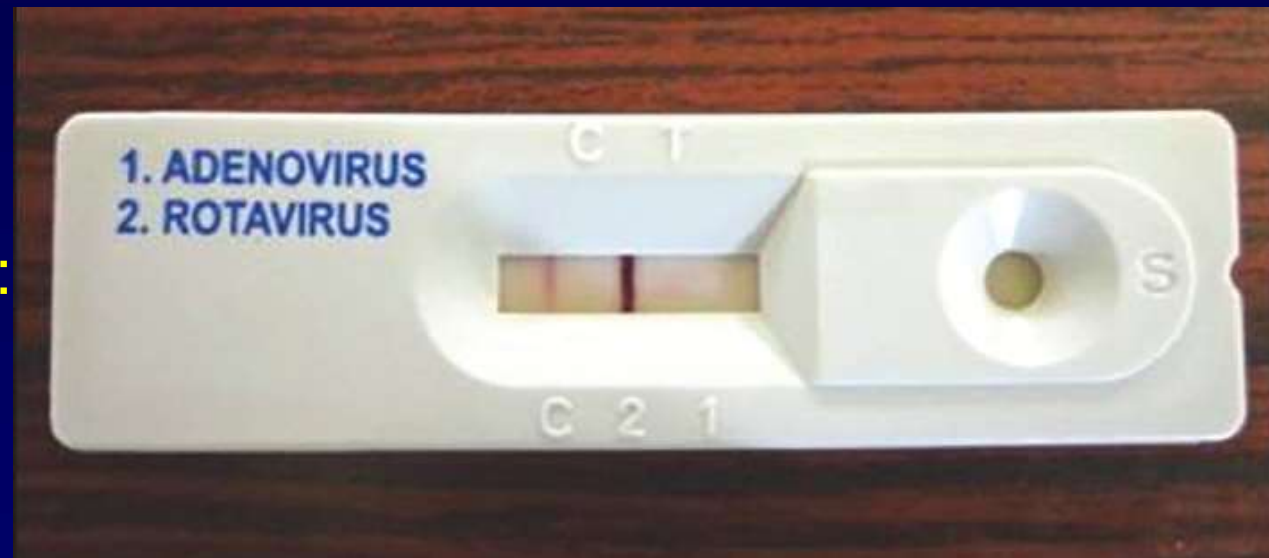
- dětské kolektivy, typicky v zimě
- dg.: Ag ve stolici, EM, dnes PCR
- možnost perorální vakcíny

Adenoviry

- tradičně sérotypy 40, 41 (skupina F adenovirů)

Astroviry

a další kalicivirus:
Sapovirus

Alternativa ke „klasické“ diagnostice

PCR (jednotlivá agens)

Clostridium difficile

PCR Panely

Salmonella and Shigella

Campylobacter

Clostridium difficile toxin B

Aeromonas hydrophila

Yersinia spp.

Shiga and Shiga-like Toxin 1 and 2

Sapovirus

Rotavirus A

Norovirus genogroup I

Norovirus genogroup II

Human adenovirus group F and G

Human astrovirus

Giardia lamblia

Cryptosporidium

PCR Panely

Salmonella

Campylobacter

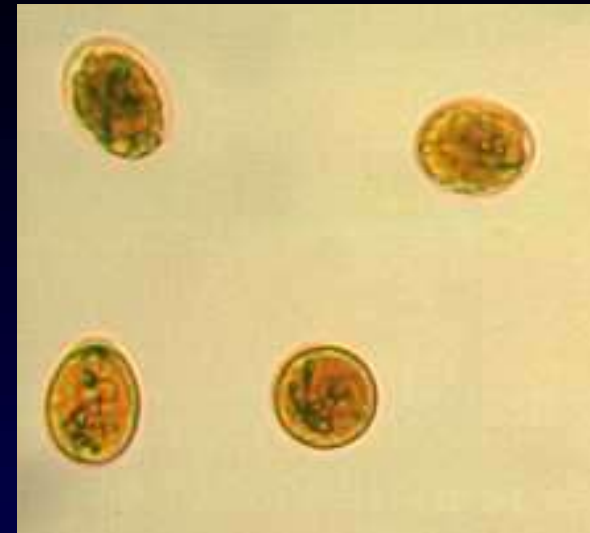
Shigella

shiga toxin produkující E. coli

Parazitární infekce - protozoa

Giardia intestinalis

- dg.: cysty ve stolici,
trofozoiti v duodenální šťávě
- malabsorpce, steatorea

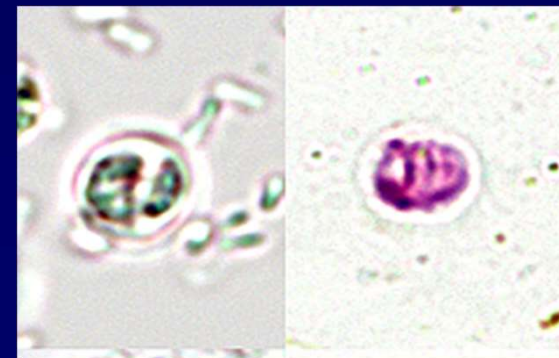
Entamoeba histolytica

- dg.: cysty ve stolici, PCR
- amébová dysentérie,
extraintestinální komplikace

Cryptosporidium parvum

- dg.: cysty ve stolici, PCR

Alimentární infekce - helminti

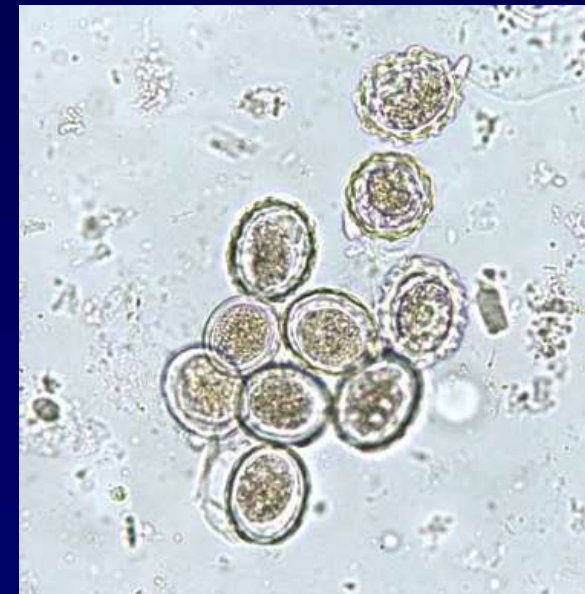
Tasemnice

- *Taenia saginata*: hovězí maso, cysticercus
- *Taenia solium*: 1. vepřové, cysticercus
2. kontaminovaná voda (jídlo), vajíčka

Enterobius vermicularis

Ascaris lumbricoides

- vajíčka

GIT jako vstupní brána infekce

Nepasterizované mléko:

- *Listeria monocytogenes* (sýry)
- *Mycobacterium bovis*

Nejen přes GIT:

- *Coxiella burnetii*
- *Brucella spp.*

Voda:

- enteroviry
- virus hepatitidy A
- virus hepatitidy E

Nejen přes GIT:

- *Francisella tularensis*
- *Leptospira spp.*

Maso:

- *Toxoplasma gondii* a další